

IMK150/TIM_BK_017 Metody a techniky výzkumu pro bakaláře

Výuka: pátek, 11:00-12:40, pouze tyto dny: 9. 10., 23. 10., 20. 11., 4. 12.; učebna N43

Vyučující: Mgr. et Mgr. Michal Tkaczyk, Ph.D. (tkaczyk@fss.muni.cz) – pro individuální konzultace kontaktujte vyučujícího emailem

Anotace

Kurz má úvodový a přehledový charakter, budou v něm diskutovány klíčové metodologické koncepty a výzkumné metody společenských věd, s nimiž se studenti mohou potkat při tvorbě diplomové práce v oboru Teorie interaktivních médií. Kurz seznámí studenty se základy vědeckého poznání a empirického výzkumu s důrazem na možnost použití vybraných výzkumných metod společenských věd při zkoumání interaktivních médií. Jeho první část je věnovaná základům vědeckého poznání a stěžejním aspektům empirického výzkumu – základním znakům vědeckého poznání, logice empirického výzkumu, problematice odborných zdrojů, výzkumného designu, a také specifikám kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Druhá část kurzu nabízí přehled vybraných výzkumných metod společenských věd, které lze použít ve výzkumu v oblasti interaktivních médií jako jsou dotazování (dotazníkové šetření a rozhovory), pozorování a etnografické metody, kvalitativní a kvantitativní analýzy komunikačních sdělení.

Cíle kurzu a výstupy z učení

Cílem kurzu je seznámit studenty se základy empirického výzkumu s důrazem na výzkumné metody společenských věd, tak aby byli schopni realizovat vlastní výzkum v oblasti interaktivních médií, pro potřeby vypracování diplomové práci. Po absolvování kurzu student bude schopen:

- vyjmenovat a definovat hlavní znaky vědeckého poznání
- vyjmenovat základní aspekty výzkumného designu a ilustrovat je na vlastním projektu výzkumu
- vyhledat relevantní odborné zdroje týkající se zkoumaného výzkumného problému
- zvolit vhodnou metodu sběru a analýzy dat pro potřeby vlastního výzkumu
- pojmenovat možnosti aplikace a limity výzkumných metod, které byly probírány v kurzu

Požadavky na ukončení kurzu

Podmínkou ukončení kurzu je úspěšné složení zkoušky, přistoupení ke zkoušce je podmíněno získáním přinejmenším 10 bodů za průběžné úkoly.

Průběžné úkoly

Cílem průběžných úkolů je nacvičit vybrané praktické znalosti, které mohou být užitečné při vypracování diplomové práce. Studující zpracovávají a odevzdávají úkoly jako vlastní, samostatně odvedenou práci, jež dokládá obeznámenost s poznatky a

koncepty probíranými v kurzu.¹ Existuje možnost jedné opravy každého úkolu, vždy do 7 dnů od obdržení hodnocení.

PRŮBĚŽNÝ ÚKOL Č. 1: Rešeršní dotaz pro vyhledávání literatury v odborných databázích (0-4 b.)

Student odevzdá textový dokument, který bude obsahovat a) krátké vymezení tématu diplomové práce (max. 70 slov); b) formulaci dotazu pro vyhledání odborné literatury na téma diplomové práce v elektronické databázi odborných zdrojů. Součástí dotazu musí být symboly booleovských, případně dalších vyhledávacích operátorů (max. 30 slov).

Kritéria hodnocení: zahrnutí relevantních konceptů; náležité uchopení vztahů mezi koncepty; formální správnost syntaxe

Termín a způsob odevzdání: 15. října 2020, do odevzdáárny v IS.

PRŮBĚŽNÝ ÚKOL Č. 2: Formulace výzkumného problému, cílů výzkumu a hlavních výzkumných otázek (0-10 b.)

V textovém dokumentu student/ka představí a) téma výzkumu a výzkumný problém, který bude řešit v diplomové práci (max. 100 slov); b) určí cíle, kterých má práce dosáhnout (max. 50 slov) a c) formuluje hlavní výzkumné otázky, a v případě, že se rozhodl/a pro kvantitativní výzkum rovněž hypotézy (max. 50 slov).

Kritéria hodnocení: kvalita popisu základních parametrů diplomové práce uvedených v zadání (především srozumitelnost, použití odborného jazyka); správná identifikace oblasti výzkumného zájmu; náležité uchopení výzkumného problému; přiměřenost cílů práce; správná formulace výzkumné otázky

Termín a způsob odevzdání: 27. listopadu 2020, do odevzdáárny v IS.

PRŮBĚŽNÝ ÚKOL Č. 3: Základní vymezení, reflexe výhod a limitů zvolené výzkumné metody (0-4 b.)

Student a) popíše základní znaky výzkumné metody, kterou považuje za vhodnou pro vypracování své diplomové práce (max. 50 slov); b) uvede i přinejmenším jednou výhodu a jeden limit této metody (max. 50 slov).

Kritéria hodnocení: správnost popisu výzkumné metody

Termín a způsob odevzdání: 14. prosince 2020, do odevzdáárny v IS.

Závěrečná zkouška

Závěrečná zkouška sestává z praktické a teoretické části.

¹ Studijní řád o podvodném plnění povinností říká toto: „Výuka na MU předpokládá, že studenti znají studijní předpisy a že se nedopouštějí podvodného plnění studijních povinností, zejména opisování u zkoušek a plagiátorství, tedy **vydávání cizích myšlenek za vlastní a přebírání myšlenek jiných autorů bez uvedení autorství**. Plagiátorství patří k nejzávažnějším etickým proviněním v akademickém prostředí, popírá poslání university i smysl studia. Z právního hlediska je plagiátorství krádeží cizího duševního vlastnictví. Každým případem podvodného chování se zabývá disciplinární komise, která může udělit nejpřísnější sankci, a to nepodmínečné vyloučení ze studia. Studentům doporučujeme co nejdůkladněji se seznámit s problémem plagiátorství a se způsoby, jak se mu vyhnout.“

PRAKTICKÁ ČÁST ZKOUŠKY: Návrh výzkumného projektu diplomové práce (max. 35 bodů)

Návrh je třeba prezentovat formou textového dokumentu. Návrh by měl reflektovat základní parametry výzkumu, podle níže uvedené doporučené struktury:

ÚVOD (max. 200 slov)

Téma výzkumu, stručná charakteristika výzkumného problému, hlavní výzkumná otázka, odůvodnění relevance výzkumného problému, cíle výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST (max. 400 slov)

Teoretický a konceptuální rámec: identifikace stěžejních použitých teorií a konceptů a jejich vymezení; rámcová charakteristika stavu poznání (co již víme a co ještě nevíme).

METODOLOGICKÁ ČÁST (max. 400 slov)

Formulace hlavní a vedlejších otázek; představení výzkumné strategie; představení a odůvodnění: a) zvolené techniky sběru dat; b) výzkumného souboru/zkoumaného případu; a c) způsobu analýzy dat; reflexe limitů zvoleného metodologického postupu.

SEZNAM ZÁKLADNÍ LITERATURY K TÉMATU

3 až 5 základních studií a monografií

Termín a způsob odevzdání: 29. ledna 2021, do odevzdáárny v IS

TEORETICKÁ ČÁST ZKOUŠKY: písemná zkouška u počítače (max. 65 bodů)

Pro úspěšné složení teoretické části závěrečné zkoušky se předpokládá obeznámenost s odpřednášenými tématy a znalost povinné literatury, která bude na přednáškách probírána (viz rozpis přednášek).

Pro úspěšné zakončení kurzu je třeba u zkoušky získat alespoň 60 bodů, v tom přinejmenším 20 bodů za praktickou část.

Známky: 60–68 **E**, 69–76 **D**, 77–84 **C**, 85–92 **B**, 93+ **A**

Základní metodologická učebnice

- Novotná, H., Špaček O., Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK

Další doporučená literatura:

- Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.
- Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks: Sage.
- Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum
- Flick, U. (1999). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage.
- Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Punch, K. (2008). *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.
- Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií. Nejpoužívanější metody a techniky*. Grada.

- Silverman, D. (2005). *Ako robíť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar.
- Šanderová, J. (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

OSNOVA KURZU

9. 10. Základy vědeckého poznání, výzkumný projekt, jeho příprava a parametry

- seznámení s obsahem kurzu a s podmínkami jeho zakončení
- otázky a odpovědi
- věda, vědecké poznání, vědecké a každodenní poznání
- role odborné literatury v empirickém výzkumu
- cíl empirického výzkumu: explorace, deskripce, explanace
- typy empirického výzkumu: základní, aplikovaný, evaluační, kritický výzkum
- strategie empirického výzkumu: kvantitativní a kvalitativní výzkum, smíšené metody, triangulace metod
- časová dimenze výzkumu: longitudinální a průřezová studie
- zdroje a typy dat ve výzkumu
- struktura výzkumného procesu
- rešerše literatury, vyhledávací dotaz

Povinná literatura:

Kapitoly „Společenské vědy a empirický výzkum“ a „Rozvaha výzkumného projektu“ v knize Novotná, H., Špaček O., Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

Doporučená literatura:

Kapitola „Věda a vědecký přístup“ v knize Kerlinger, F.N. (1972). *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia.

Podkapitoly 1.3 „Metodologie“, 1.4 „Výzkumný proces“, 2.1 „Kvantitativní výzkum“, 2.2 „Kvalitativní výzkum“, 2.4 „Smíšený výzkum“ v knize Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Na polí vědy“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Kapitoly „Vybrané žánry odborných statí ve společenských vědách“ a „Hlavní zásady publikační etiky“ v knize Šanderová, J. (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Kapitola „Jak začít aneb štěstí přeje připraveným“ v knize Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Kapitoly „Preliminaries“ a „Searching for information“ v knize Jesson, J., Matheson, L., & Lacey, F.M. (2011). *Doing your literature review: Traditional and systematic techniques*. London: Sage.

Kapitola „Research questions and objectives“ v knize Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

23. 10. Základní znaky, aplikace a specifika kvantitativního výzkumu

- kvantitativní výzkum
- hypoteticko-deduktivní model vědy
- kvantifikace aneb měření konceptů: konceptualizace a operacionalizace
- cíle kvantitativního výzkumu a výzkumné otázky
- hypotézy a typy vztahů mezi proměnnými (korelace a kauzální vztah)
- výzkumný soubor: populace, census a výběr
- způsoby výběru případů (*sampling*): pravděpodobnostní a nepravděpodobnostní výběry
- kvantitativní analýza dat: úrovně měření proměnných, popisné statistiky a testování hypotéz, srovnání statistik, kontingenční tabulka
- validita, spolehlivost, reprezentativita

Povinná literatura:

Kapitoly „Kvantitativní strategie výzkumu“ a „Kvantitativní analýza dat“ v knize Novotná, H., Špaček O., Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

Doporučená literatura:

Kapitola „Populace a výběr“ v knize Novotná, H., Špaček O., Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

Kapitola „Výzkumné jednotky: Koho/co budeme zkoumat“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Podkapitola 5.3 „Způsob výběru“ In Hendl Jan. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola “Selection of Data” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation* (pp. 197-213). Cambridge: Polity Press.

Kapitola “Sampling logic” In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

20. 11. Základní znaky, aplikace a specifika kvalitativního výzkumu

- předpoklady kvalitativního výzkumu
- porozumění a interpretace
- subjektivní reflexivita, situovanost výzkumu
- cíle kvalitativního výzkumu a výzkumné otázky
- výzkumné designy v kvalitativním výzkumu
- výběr vzorku, případu a prostředí výzkumu
- kvalitativní analýza a interpretace dat: techniky redukce a interpretace, srovnávání, kategorizace, vytváření typologií, ideální typ, kódování dat
- kritéria kvality v kvalitativním výzkumu

Povinná literatura:

Kapitoly „Kvalitativní strategie výzkumu“ a „Analýza a interpretace dat v kvalitativním výzkumu“ v knize Novotná, H., Špaček O., Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

Doporučená literatura:

Kapitola „Foundations for thinking and working qualitatively“ v knize Bazely, P. (2013). *Qualitative Data Analysis: Practical Strategies*. London: Sage.

Podkapitoly 7.2 „Návrh kategoriálních systémů“, 7.3 „Vytváření typologií, ideální typy“, 7.4 „Zobrazovací prostředky“, 8.3 „Zakotvená teorie – metoda analýza, Kapitola „Hodnocení kvality výzkumu“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Jak nakreslit plán aneb na co jsou hypotézy.“ In Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Analyzing qualitative data“ In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

4. 12. Přehled vybraných výzkumných metod

- dotazníkové šetření
- rozhovor
- pozorování a etnografický výzkum
- kvalitativní a kvantitativní analýza komunikačních sdělení

Povinná literatura (vybrané 3 pozice ze seznamu níže, před přednáškou):

Vybrané dvě kapitoly „Dotazník“, „Rozhovor“, „Zúčastněné pozorování“, „Nevtíravé výzkumné přístupy“ z knihy Novotná, H., Špaček O., Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

Doporučená literatura:

Kapitola „Základní techniky sběru dat“ (pouze s. 157-207) In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Podkapitola 6.1 „Kvalitativní dotazování“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Podkapitoly 4.2 „Etnografický výzkum“, 6.2 „Pozorování“, 8.2 „Analýza dat v etnografické studii“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Analýza dokumentů“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada